

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 4

Ο άνθρωπος ανάμεσα στους ανθρώπους - η ηθική αρετή

- 1^η παράγραφος:

Ο Αριστοτέλης –όπως και ο δάσκαλός του Πλάτωνας- μελέτησε τη συμπεριφορά του ανθρώπου μέσα στην οργανωμένη κοινωνία.

- προσπάθησε να κατανοήσει τις σχέσεις του πολίτη με τους συμπολίτες του
- και τις αξιολογήσεις αυτών των συμπεριφορών και σχέσεων.

Συνεπώς, έθεσε και αυτός στο πεδίο του προβληματισμού του:

τον άνθρωπο ως άτομο και μέλος της κοινωνίας

κι έτσι

συνέβαλε στην ανάπτυξη του αντίστοιχου φιλοσοφικού κλάδου που ονομάζεται

ΗΘΙΚΗ

- 2η παράγραφος:

Αλλά

ο φιλόσοφος από τα Στάγειρα

- δεν ανέπτυξε μία επιστήμη συστηματική
- ούτε πρότεινε συγκεκριμένους κανόνες ηθικής·
- παρουσίασε ένα ευέλικτο πλαίσιο συμπεριφοράς παίρνοντας ως ύλη του

- ❖ ακριβείς εμπειρικές παρατηρήσεις,
- ❖ καλά επεξεργασμένες έννοιες της ηθικής φιλοσοφίας
- ❖ και αυτονόητες κοινωνικές αξίες της εποχής του.

Οπωσδήποτε, η ενασχόλησή του με την ηθική δεν έγινε θεωρίας ἔνεκεν, αλλά ἵνα ἀγαθοὶ γενώμεθα· δεν τον ενδιέφερε η θεωρία καθ' εαυτήν, πίστευε ότι εμβαθύνει γνωστικά, για να βοηθήσει τον εαυτό του και τους άλλους να γίνουν άνθρωποι ευτυχέστεροι, να κατακτήσουν το αγαθό.

- 3η παράγραφος:

- Το αγαθό είναι αυτοσκοπός· το επιλέγουμε αυτό καθ' αυτό.
- Ανώτατο αγαθό είναι το τέλος προς το οποίο κατευθύνονται όλες οι πράξεις μας.
- Το ύψιστο αγαθό για κάθε ον είναι εξ ορισμού τέλειον, ταυτίζεται με την τελείωση ως πραγμάτωση της φύσεως του κάθε όντος και του ανθρώπου (για τον Αριστοτέλη η φύση των όντων δεν είναι, αλλά γίνεται).

- 4η παράγραφος:

- Στο ύψιστο ανθρώπινο αγαθό στοχεύει η ύψιστη ανθρώπινη τέχνη, η πολιτική, η τέχνη της οργανωμένης συμβίωσης των πολιτών (=συμπολιτών).
- Στην πολιτική κορυφώνονται οι διάφορες επιστήμες τέχνες που υπάρχουν για την επίτευξη επιμέρους αγαθών (η ιατρική για την υγεία, η στρατηγική για τη νίκη, η οικονομία για τον πλούτο).
- Το ύψιστο αγαθό, προς το οποίο αποβλέπει η πολιτική, ταυτίζεται με την εὐδαιμονία των πολιτών.
- Ανθρώπινο αγαθό και πολιτικό αγαθό δεν μπορεί παρά να ταυτίζονται.

- 5η παράγραφος:

Η ευδαιμονία, λοιπόν, είναι **αυτοσκοπός**: **όλα τα άλλα αγαθά**, πλούτη και ηδονές, τιμές και δόξα, εξουσία και δύναμη, **προς αυτήν** σε τελευταία ανάλυση **στοχεύουν**. Και, όπως τονίζει ο Αριστοτέλης, **η ευδαιμονία** δεν είναι κατάσταση αλλά **ενέργεια**. Δεν αποτελεί τελματωμένη αδράνεια, παθητική νιρβάννα· **είναι σύνολο πράξεων, κρίνεται κάθε στιγμή στις σχέσεις του ανθρώπου με τους άλλους και τα πράγματα**.

- 6η παράγραφος:

Για τον λόγο αυτό η ευδαιμονία **τίθεται ως σκοπός μόνο μέσα σε οργανωμένες κοινωνικές οντότητες**, την οικογένεια και το χωριό, **και μπορεί να επιτευχθεί πλήρως στην ανώτερη από αυτές, την πόλιν**.

Μέσα στην πολιτική κοινωνία ο άνθρωπος πραγματώνει τη φύση του, ασκώντας ακριβώς το ιδιαίτερο γνώρισμα της φύσης του: ασφαλώς να τρέφεται, να αναπαράγεται και να αισθάνεται, πρωταρχικά όμως να ασκεί τη λογική του ικανότητα.

- 7η παράγραφος:
 - Η πολιτική κοινωνία εξασφαλίζει στον πολίτη το ουσιαστικό περιεχόμενο της εὐδαιμονίας, την αὐτάρκεια.
 - Η αὐτάρκεια είναι δώρο της πόλης, διότι ταυτίζεται με την ικανοποίηση των αναγκών της ανθρώπινης φύσης, που είναι πολιτική.
 - Ἄρα, ο άνθρωπος που θέλει να είναι ευτυχισμένος ζει μέσα σε οργανωμένες κοινωνίες διαμορφώνοντας αρμονικές σχέσεις με τους συμπολίτες του. Ο μονώτης, ο ιδιώτης που συνειδητά ζει μόνος του, αδυνατεί να κατακτήσει την ανθρώπινη ευτυχία.
- 8η παράγραφος:
 - Η εὐδαιμονία, συνεπώς, επιτυγχάνεται μέσα στο μεταβαλλόμενο περιβάλλον της κοινότητας, αποτελώντας συγκεκριμένο σύνολο ἔλλογων σχέσεων με τους συνανθρώπους.
 - Οι σχέσεις αυτές του ενός συμπολίτη προς τους άλλους απαρτίζουν την ἠθικήν ἀρετήν ως ἕξιν, παγιωμένη προσωπική του ιδιότητα (ἄλλου είδους σχέσεις απαρτίζουν την ἕξιν της κακίας).
 - Ἐτσι, η εὐδαιμονία ορίζεται ως ψυχῆς ἐνέργεια κατ' ἀρετήν τελείαν· ουσιαστικός πυρήνας της είναι η ἀρετή, ἐμπρακτική και ολοκληρωμένη.

9η παράγραφος:

- Η ηθική αρετή είναι μία ἔξις. Αυτό σημαίνει πως η ανθρώπινη φύση δεν είναι εξαρχής ενάρκτη, έχει όμως τη δυνατότητα να αναπτύξει τις αρετές διὰ τοῦ ἔθους, με άσκηση σε ικανό βάθος χρόνου.
- Το να βιώσει ο άνθρωπος τα πάθη, να οργιστεί ή να φοβηθεί ή να φθονήσει δεν είναι εξαρχής ηθικά προσδιορίσιμο· σημασία έχει αφενός η ένταση με την οποία θα εκδηλώσει το πάθος, αφετέρου το αν θα οργιστεί, θα φοβηθεί ή θα φθονήσει έτσι όπως πρέπει, όποτε πρέπει, απέναντι σε όποιον πρέπει και για τους λόγους που πρέπει.

10η παράγραφος:

- Το πεδίο των παθών είναι ένα συνεχές.
- Σ' αυτό το συνεχές προσφέρονται στον άνθρωπο οι επιλογές του μέσου και των άκρων.
- Τα όριά τους δεν είναι προδιαγεγραμμένα ούτε καθορίζονται με απόλυτη ακρίβεια, αλλά οι ίδιες οι ασκημένες –και ασκούμενες– αρετές ορίζουν κάθε φορά το μέσον ανάμεσα σε δύο άκρα· όλο το υπόλοιπο τμήμα του πεδίου ανήκει στις κακίες: εύκολο να πετύχει ο άνθρωπος τον στόχο της κακίας, δύσκολο της αρετής.

- 11η παράγραφος:

- Ο Αριστοτέλης δεν ανάγει το κακό στα πάθη, δεν ενοχοποιεί τη φύση.
- Είμαστε άνθρωποι, λέει, και θα θυμώσουμε και θα μισήσουμε και θα συμπονέσουμε και θα ζηλέψουμε, αρκεί να το κάνουμε με τον σωστό τρόπο.
- Και σωστός τρόπος είναι ο τρόπος του μέτρου, η επίτευξη του μέσου ανάμεσα στα άκρα της υπερβολής και της έλλειψης.
- Το σωστό και το καλό το σώζει μόνο η μεσότης.
- Ενάρετη στάση ζωής σημαίνει σταθερή επιδίωξη και πραγμάτωση της μεσότητας, όσον αφορά τα πάθη και τις πράξεις.
- Η κατεξοχήν ελληνική ηπιότητα γίνεται για τον Σταγειρίτη το κριτήριο της αρετής.